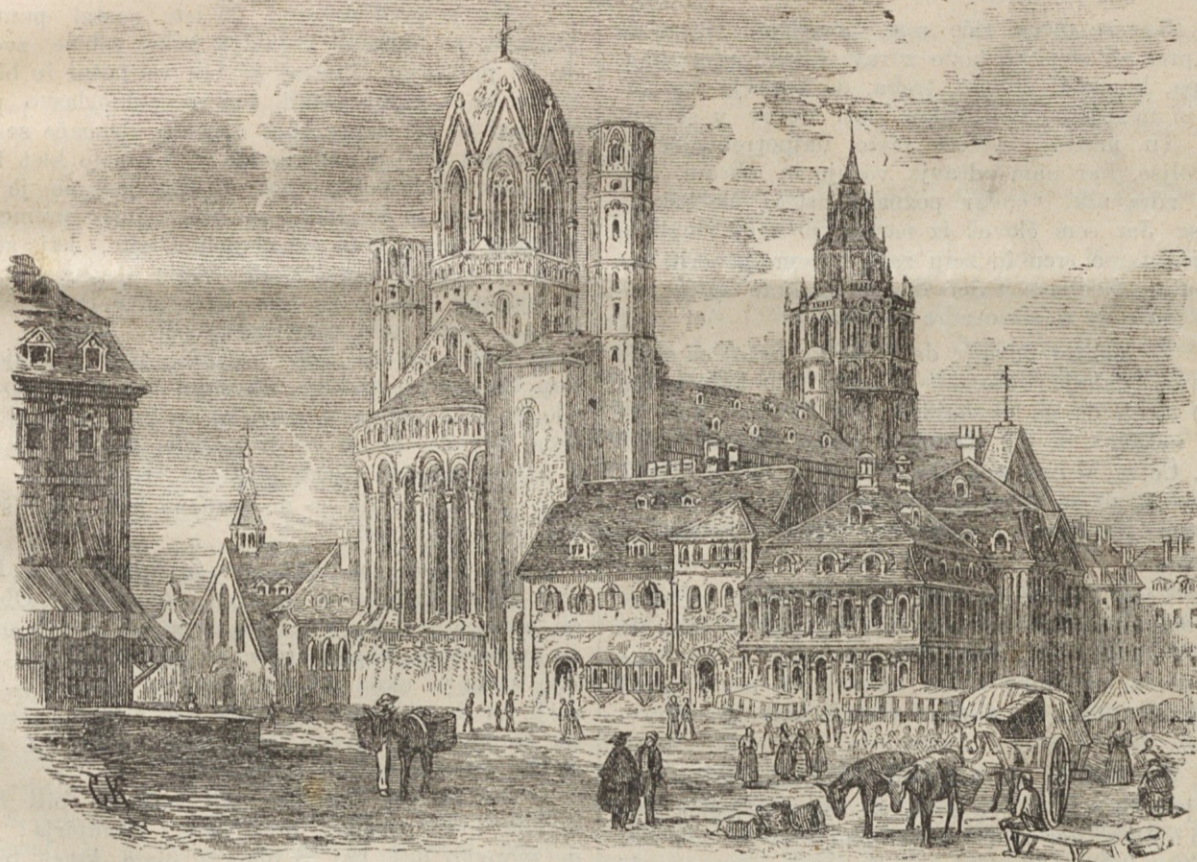

DRUŽINSKI PRIJATELJ

POUČNO-ZABAVNA ILUSTRIRANA PRILOGA „ZARJE“

— Izhaja vsako drugo soboto —

Stolna cerkev v Biorköe na Švedskem.

Zlato zdravje.

(Iz hrvaščine J. Veselodolski).

O zlato zdravje! Kdo tako zdihuje? Naši bolniki. Kadar si zgubil zdravje, kadar se mučiš na bolniški postelji — tedaj šele veš, koliko zdravje velja. Več velja kakor suho zlato in vse blago zemlje.

Do zdravja je bolniku jako težko priti, da večkrat nemogoče, ker smrt ne pusti. Mnogo lažje je zdravje varovati. To je pa naša velika in prav sveta dolžnost: paziti na zdravje, da se ne pokvari, da je ne zgubimo.

Učil je nekdanj nek plemenit zdravnik, da je pravi poklic ne ta, da zdravi bolnike nego da pazi na zdrave, da ne bodo bolni. Ta vrli mož je trdil v pismu, da mora priti čas, ko bodo zdravi ljudje klicali zdravnika, kaj in kako morajo delati, da zlato zdravje ohranijo.

Kar se mene tiče sem prepričan, da pride čas prej ali slej, ko bodo zdravi klicali zdravnika. Mi pa, ki sedaj živimo, treba, da zdravje varujemo in negujemo bolj kakor zlati denar v skrinji.

Tu mislim našteti samo najpotrebnejše in najboljše, kar nam zdravje varuje in ohrani. Nisem zdravnik, vendar poznam ustroj človeškega telesa. Jaz sem človek iz naroda po svoji službi in življenju, po sreči in želji zato hočem opozoriti vas le na to, ker sem videl da mnogokrat ljudje ne žive prav in si zlato zdravje kvarijo.

Že naprej povem, da je težko paziti na svoje zdravje. Zakaj? Zato, ker je naše telo tako nežen (fin) stroj, da ga ne najdeš pod božjim solncem bolj nežnega. V tej mašini se lahko pokvari to ali ono. Če se le eno pokvari, se mašina vstavi, človek je bolan, ni za delo, trpi muke manjše ali večje; drugim je zopet pokvarjeno zdravje, breme in stroški.

Vsak naš ud in vsak del uda more provzročiti sto in še več bolezni. Kaj še niste slišali, da je več zdravnikov, kateri zdravijo samo oči, ali samo ušesa, ali samo kožne bolezni, ali samo grlo? Takaj zdravniki so, ako so vestni, najboljši zdravniki.

Od kod to, da nekateri zdravniki lečijo samo pojedine ude, oči, grlo, ali samo pojedine bolezni? Zato, ker more na jednem samem udu biti več, da polno bolezni in srečen tak zdravnik, ki jih zna vse odstraniti.

Pa pustimo te zdravnike, ker ko jih bodem potreboval, tedaj je gotovo že hudo, učimo se rajši varovati zdravje, da zdravnika ne bomo potrebovali.

Prvo, kar nam bode največ pomagalo je s n a g a (čistoba) v hiši. To je pol zdravja: svetla snašna, čista hišica. Res — vsaki ne more imeti

velike hiše, pa vsaki tudi revež more imeti snažno ali čisto hišo. To ne stane nič razun malo truda in dobre volje. Velika sreča je za naše ljudi, da radi dela žive največ zunaj hiš pod čistim božjim nehom v čistem in zdravem zraku. Kje bi že bili da ni Bog preskrbel zdravega zraka, pa človek na to še misli ne.

Prosim vas lepo, kaj ste čutili, ko ste stopili v zimskem času v sosedovo hišo rano v jutro dokler še ni bila soba odprta in prezračena. Kaj čutite? Tak duh, da vam ni moč prestat in želite, da bi sosed prišel v vežo ali na dvorišče in se tam rajši razgovarjata. Vidite ta duh, to je nesnaga, to je smrad in to je gotovo strup. — To tako škoduje zdravju, kakor bi kupil v lekarni strupa in da bi ga vžil. Vi tega ne verujete, vem ali vendar je tako.

Od kod ta neprijeten duh? Kjer je več ljudi v jedni sobi dalj časa, tu se samo od sebe nareja duh in smrad. To prihaja od dihanja in od potenja.

Ko je pred dobrimi 25 leti nastal punt v Zagrebu, so natlačili vojaki v jedno sobico zvečer do 30 puntarjev. Zjutraj so bili vsi potni in bleđi, kakor bi iz groba vstali. Vsi so jednoglasno prosili, naj se jih zapre kam drugam, drugače se zadržuše. Kaj jim je škodovalo? V malo klet brez okna so zaprli polno ljudi. Z dihanjem se je pokvaril zrak, in ko bi jih ne bili v jutro premestili bi gotovo do večera vsi oboleli. Glejte, kaj stori, če je v mali sobi več ljudi, večje društvo, kako si kvarimo zrak in s tem lepo zdravje. Večkrat še to: v taki sobi otroci osmradijo, suše se ple-nice, blatni črevlji leže v kotu, pod posteljo je kup krompirja, ki klije, ob steni visi vmazano perilo in čaka perice, v zapečku se kisa zelje ali pa repa. Seveda, ko se vsi ti različiti duhovi mešajo v dolgih zimskih nočeh je prava sreča, da ne nastane pomor, in da se ne sprazne hiša za hišo v celi vasi in okolici.

Pa kaj je res tako v naših hišah? — Res, res! To se vidi sto in stokrat po vaseh. Običaj ali navada je taka pri ljudeh, pa pri tem je mnogo nevednosti. Velika sreča, da našim ljudem delajo vrata in okna pri hiši navadni mizarji — fušarji, in da se vrata in okna ne zapirajo trdno, ter ta smrad pri režah (špranjah) izpuhti in se s čistim zrakom po sili nadomesti.

No pa kaj hočemo? Ali moremo biti brez črevljev, brez obleke, brez zelja, krompirja? Ne, ne moremo biti, kaj bi bilo, če nima kmet tega? Da, res ne moremo biti — pa vsaka taka stvar na svoj kraj — soba je samo za ljudi.

Umazano perilo spravi v kako staro skrinje v podstrešju, a se ne obeša v sobi spalnici. Za krompir imej skopano jamo, pokrij jo z deskami, da krompir ne zmrzne. Mokro obuvalo očisti in posuši v kuhinji, ne meči jih v spalnici pod klop, da se sami suše. Temu ni krivo siromaštvo, ampak večkrat nevednost in nemarnost.

Najprvo treba snage v sobi, potem okoli hiše, v kuhinji, na dvorišču in gnojišču. Ako imaš dvorišče, ne pusti gnojnice, da se steka po njem, odpelji gnojnico na vrt za hišo, da ti ne smrdi v lonec in skledo.

Človek ne bi veroval, koliko je od te strani zanemarjenosti, vse se da urediti z malim trudom. Večkrat se je čuditi, kako more iz tako nesnažnih hiš in sajastih kuhinj, iz tega blatnega dvorišča priti čisto, belo oblečeno deklet, svet ljubi snago v obleki, treba jo je jednako gojiti in ljubiti v hiši, v kuhinji, na dvorišču in povsod. Iz gnusobe in smrada se vzdiguje vsakovrstni strup, ki ga vdihavamo in zastrupljamo pljuča in kri, pa ko je to otrovano, zgubljeno je lepo zdravje, in težko je bodemo zopet pridobili.

„Sama tiha sredi si ljudi...“

II.

Od onega večera ni bil gosp. Bojko nič več sam. Nič več mu ni bilo dolgočasno, kakor prej. Kadar je le vtegnil, pa jo je zavil gor po rebro, gor k svoji Milki. Mnogo lepih in srečnih večerov sta presedela na trohneli klopici pred Zagričerjevo kočico. Zjutraj ali zvečer, kadar je hotel iti Bojko na sprehod, pohitel je k Zagričerjevi Milki. — Ob njeni strani je pozabil, da je na svetu, polnemu gorja in trpljenja. Tu je bil njegov raj. Ob nedeljah popoldne ni več mislil; „Kam hočem iti, da mine hitreje čas? V gostilno, ali kam?“ Vedel je, kje je njegovo veselje in zabava. Knjigo v žepu pa hajdi — k Zagričerjevim.

Kako željno ga je Milka vselej pričakovala! Kako je bila v skrbeh, ako ni mogel priti, kadar je obljubil. Ako ni hitro prišel, je šla tja do one stare hruške. Tam ga je čakala v senci in povezala lep šopek duhtčega rožmarina in rudečega nageljčeka. Kadar je prišel je povzdignila sramežljivo lepi očesci proti njemu in mu podala šopek. Potem sta skupaj čitala in se učila iz knjige, katero je prinesel s seboj.

Jako je bil vesel Bojko, ko je videl, da ima Milka veselje do knjige.

„S časom se popolnoma izобрази, ker je zelo nadarjena“, si je mislil, kadar je korakal proti domu.

Milka je bila res za marsikaj zmožna. Pridno je prebirala knjige, katere ji je donášal Bojko in mu delala tako veliko veselje.

V veselju pa mine človeku čas, da se sam ne ve kedaj. Tako so tudi Bojku in Milki tekali dnevi in tedni jako hitro. Blizala se je že jesen.

Ljudje so marsikaj govorili o učitelju. Ti so ga hvalili, oni ga spet grajali radi vsakdanjih slá-

bosti, katere ima več ali manj vsak človek, odkar je Eva odtrgala prepovedan sad. Stare ženice, ki prve vse zvedo in povedo, četudi so že napol slepe in gluhe, so tudi to zavohale, da hodi Bojko rad k Zagričevi Milki. Kmalu so že poročni dan določile te zvedave in jezične babnice.

Ob nedeljah popoldne so se zbrale k skupni seji. Glavni predmet celemu zborovanju sta bila Bojko in Milka.

„Slišite, čudno je, da jo vzame, ker nima nič.“ —

„E, pojte, pojte, pa se mu dopade. In to je prav. Kaj hoče z denarjem, saj že dobi toliko, da ima dosti.“

„Ja, rečem da, srečna je Zagričeva, ker ga je dobila.“

„E, Katra moja, ga ni še dobila. Bog ve, kaj bo še. Gosposkim ljudem ni treba vsega verovati.“

Tako in enako so imeli Milko ves popoldan na jeziku.

Zjutraj zgodaj prisopila gor do Zagričeve kočice stara Perinova Neža.

„Ali mi narediš Milka do sv. Mihela ono krilo? Rada bi je imela, ker veš, da hoče biti na semenju vse novo.“

„Bom, če bo le mogoče. Prej moram Potokarjevi in Lukovi narediti.“

„Aha potem pa moje“, reče stara Neža. Nato začne, kako in kaj se je včeraj govorilo na Prekovem vrtu. Niti besedice ni pozabila ta ženska starost. Vse pove natanko. Tupatam kaj doloži, kar se ji zdi potrebno, da se ji prikupi. Perinova Neža je bila namreč te pameti, da je vedno boljše, ako ima človek enega prijatelja več in enega sovražnika manj.

Milki se pa vendar ni prikupila z vsemi svojimi kvantami. Vjezila in vžalila jo je zlasti s tem, ker je na koncu pridjala:

„Da, še vse to bi bilo in še jaz bi bila tega vesela, ker nisi napačno deklet. Toda učitelj so danes, ali jutri. Joj pomagajte, tako so suhi, kakor trleca o sv. Ivanu.“

„Res je nekoliko bled. Pa kaj to. Saj vendar ni treba, da so vsi tako rejeni, kakor Tomaž doli v vasi“, tako je mislila Milka in se tolažila, da je tak le radi tega, ker je skoraj vedno v sobi in da ni bolan. Vendar jo je nekaj skrbelo: „Kaj ko bi on — — —?“ Zlasti je bila nemirna, kadar ni prišel več časa k njej.

Bilo je zopet v nedeljo popoldne.

„Danes pa pride gotovo. Že včeraj ga ni bilo.“

Čitala je naprej tam na klopici in ga pričakovala. A ni ga bilo.

„Ali je morda . . . Sicer pa še lahko pride. Saj ni še tako pozno.“

Hoče čitati dalje, a ne more, ker je premalo

zbrana. Le oči je imela v knjigi, misli pa se bile pri njemu. Zato zapre knjigo, jo položi na okno in se napravi tja proti stari hruški.

„Zdaj pa bo vsak čas tukaj, če le ni kaj posebnega. Bog ne daj, da bi — — obolel!“

„Si me težko pričakovala, kaj ne? Doli na razpotju me dobi g. župan in ne neha, dokler nisem šel z njim na en kozarec. Kaj hočeš, tako se človek časih zamoti, da še sam ne ve kako.“

„Se mi je zdelo, da te je moral kdo vstaviti, če ne bi že kedaj prišel. Glej, solnce je že zatonilo.“

„Da, ravnokar se je skrilo.“

Nekaj časa govorita o vsakdanjih stvareh. Potem pa stopi Bojko za korak proti Milki, ji položi roko na ramo in reče tiho: ~~.....~~

„Veš, oklice sem že dal notri.“

„Si dal? Zakaj pa tako hitro? Saj veš, koliko mi še manjka bale.“

„Nič ne de. Balo napraviš lahko tudi pozneje.“

„Seveda, čas bo še vedno. Toda pomisli, kaj bodo imeli opraviti z menoj jeziki, ako ne bo bale. Še tako me ne puste v miru. Veš, prav nevoščljivi so mi ljudje. Zato pa govore, da — — da nisi — — — popolnoma zdrav — —“

„E, kaj poslušáš ljudi. Nekaj morajo govoriti. Zakaj pa imajo — — —“ tu se ga posili kašel. Ni se mngel premagati. Milki se vsili misel:

„Morda — — morda je res — bolan. Kaj ko bi — —“

Bojko zapazi to, zato jo je skušal razveseliti kakor je vedel in znal. Dolgo sta se še na to veselo razgovarjala. Določila sta že poročni dan in še mnogo drugega.

Mračno je še bilo, ko je stopal Bojko proti domu in — — pokašljeval.

(Konec prihodnjic.)

Za kratek čas.

V naglici.

Nekje na Tirolskem se je oglasila štoklja že enajstič pri nekem kmetiču. — Od veselja sklene kmetič, da ponese otročiča sam h krstu. Ves prepoten pride v župnišče. Gospod župnik si ogleda otroka in začuden meni, da tako velikega otroka še nikoli ni krstil, in da je kmetič predolgo čakal na krst. Kmetič si sam tudi ogleda otroka in nakrat zavpije: „O jemine, v naglici sem res pograbil otroka, ki je že leto star!“

Uganka.

Kako se ujemajo gnoj, slamniki in solnčniki? — Ako pelje oče gnoj na njivo — zraven njega pa stopa hčerka s slamnikom in solnčnikom.

Izgovor.

Oče pošlje sinčka s pismom k stricu v mesto. Ko se sinko pozno vrne, vpraša oče:

„Francelj, kje si bil tako dolgo?“

Francelj: „Vedite oče, iskal sem in iskal strica po ulicah in hišah, toda vse zaman; in ko ga vendar-le enkrat najdem, pa strica ni bilo doma.“

V šoli.

Učitelj (pri pouku v slovnici): „Sedaj bomo sestavljali stavke z zaimki: jaz, ti itd. Ako n. pr. pravi oče: „Jaz grem“, kaj mu reče mati nato?“

Učenec: „Ti ostaneš doma!“

Slabo plačan trud.

Pretečen teden sem navadil svojega najmlajšega do deset šteti, in včeraj, ko se vrnem z njim iz gostilne, pove moji stari koliko litrov sem ga vdušil.“

Važen vzrok.

Sodnik: „Kaj je bilo povod, da ste g. urednika pretepli?“

Zatoženec: „Ko sem zadnjič sto kron ukra del, naznanil je v svojem časopisu, da sem jih sto in petdeset. Imel sem vsled tega s svojo ženo največje sitnosti!“

Posledice kazni.

„Mati, učiteljica je danes nekega učenca pretepla, ker je v šoli šepetal.“

„Prav je storila.“

„Pomagalo pa vendar ni nič, kajti učenec je potem desetkrat bolj upil kakor poprej pri šepetanju.“

